

STATUTINIŲ PAREIGŪNŲ PROFESINIŲ ĮGŪDŽIŲ VERTINIMO YPATUMAI ATLIEKANT SULAIKYMO VEIKSMUS

Doc.dr. Robertas Veršinskas¹
Doc.dr. Algirdas Muliarčikas²
Dovydas Ivanovas³

^{1,2,3}Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Specialaus fizinio rengimo katedra
V. Putvinskio g. 70, LT- 44211, Kaunas
Telefonai 8 (37) 30 36 52
Elektroninis paštas vsfsfrk@mruni.lt

Pagrindinės sąvokos: statutinė tarnyba, pareigūnas, fizinis parengtumas, kovinių imtynių veiksmai, klaidų vertinimas.

Keywords: statutory service, officer, physical preparedness, actions of combatant wrestling, evaluation of mistakes.

S A N T R A U K A

Straipsnyje aptariami kovinių imtynių veiksmų vertinimo ypatumai rengiant Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnus ir tobulinant jų profesinį parengtumą praktinėje veikloje. Išanalizavus įvairių šalių specialią literatūrą daroma prielaida, kad kiekybinių ir kokybinių kriterijų trūkumas vertinant pareigūnų kovinės savigynos veiksmų mokėjimus ir įgūdžius neskatina jų pastoviai tobulinti minėtų veiksmų techniką. Įvairių autorių siūlomos specialių veiksmų atlikimo vertinimo sistemos skiriasi. Sukūrus vieningą ir objektyvią specialių kovinių imtynių veiksmų atlikimo klaidų vertinimo sistemą, iš esmės pasikeistų požiūris į savarankišką darbą. Realizuojant šią sistemą atsiranda būtinybė sistemingai bei nenutrūkstamai mokytis specialių veiksmų ir tobulinti įgūdžius, būtinus praktiniame darbe. Sistemos specifinio matavimo pagrindą sudaro veiksmų atlikimo, klaidų charakterio ir suformuotų įgūdžių stabilumo vertinimas. Straipsnyje pateikta statutiniams pareigūnams skirta kovinių imtynių veiksmų, mokėjimų, įgūdžių ir klaidų vertinimo sistema, kurioje kontrolei pritaikytas dekompozicijos, skaidymo principas. Visiems specialiems veiksams skirtos atskiros savarankiškos temos. Kiekvienos jų veiksmų atlikimo klaidos suskirstytos į nedideles, dideles ir esmines. Atskirų temų įvertinimo balai sudedami – taip gaunamas bendras įvertinimas.

ĮVADAS

Koviniai imtynių veiksmai naudojami kaip fizinės jėgos atmaina savigynai ir priskiriami įvairioms dvikovėms sporto šakoms: boksu, kimboksu, sambo, dziudo, karatė ir t.t.

Specialaus fizinio rengimo metu ugdant fizines ypatybes, kompleksinius gebėjimus ir mokėjimus bei kitas profesines savybes pagal pasirinktos specifinės veiklos pobūdį, ypač veiksminga yra „savignyos be ginklo“ sistema. Ši taikomoji sporto šaka atsirado trečiąjį ar ketvirtąjį praėjusio šimtmečio dešimtmetį. Tai pareigūnų ir kitų specialiųjų tarnybų darbuotojų gynimasis be ginklo. Jį sudaro 10 kompleksų fizinių pratimų, susidedančių iš savignyos, imtynių, dziudo, bokso, karatė ir kitų Rytų dvikovės veiksmų [14; 17]. Ilgą laiką savignyos imtynės buvo jėgos struktūrų darbuotojų specialaus taikomojo rengimo dalis, o kovinės savignyos skyrius buvo išlaptintas [4; 5; 7; 9; 10].

Šiandien pradėjus oficialiai organizuoti kovinės savignyos varžybas, susikūrus kovinės savignyos sporto federacijoms, pavadinimas kovinė savignyos įgijo kitą prasmę. Anksčiau ši savignyos buvo suprantama kaip įvairūs apsigynimų nuo užpuolimo būdai ir sulaikymo veiksmai, kurių buvo mokomi jėgos struktūrų pareigūnai. Tada kovinės savignyos varžybų metu buvo demonstruojama sulaikymo veiksmų technika (demonstravimo partneris nesipriešino) [3; 4; 5]. Šiandien kovinės savignyos varžybose leidžiamas tiesioginis ryšys, t. y. spyriai, smūgiai, metimai, skausmingi smaugimo veiksmai (būdai).

Autoriai (Volostnych V. V., Borisov N. I. 1999; Šulina J. A., Nosula V. N., Salikov A. A. 2000; Stepanov A. N. 2003; Zeziulin F. M. 2003) teigia, kad šiandien reikia sukurti naują terminą, apibūdinantį policijos pareigūnams skirtą savignyos sistemos dalį, kuri neįeina į savignyos imtynių ir kovinės savignyos turinį, tačiau apima praktinėje veikloje naudojamų visų imtynių technikos ir kovinės savignyos varžybų veiksmų visumą (potencialą).

Visose statutinių pareigūnų rengimo bei mokymo įstaigose ir jėgos struktūrų padaliniuose į rengimo planų arba mokymo studijų programų turinį įtraukti savignyos sistemos elementai. Šio rengimo ypatumas yra specialių veiksmų, būtinų tarnybinėje profesinėje veikloje, mokymasis ir jų atlikimo įgūdžių lavinimas. Šiems specialioms veiksmams priklausytų sulaikymo ir konvojavimo veiksmai, apsigynimas nuo ginkluoto užpuolimo, tarnybinio ginklo, specialių bei pagalbinių priemonių naudojimas, apieškojimo ir surišimo būdai, o specialiuose padaliniuose – priešininko išvedimo iš rikiuotės veiksmai [12; 15].

Išvardinti lokomociniai judesiai yra tik taikomojo pobūdžio, naudojami tik policijos pareigūnų profesinėje veikloje, todėl logiška būtų šį savignyos skyrių (dalį) pavadinti tarnybinio taikomojo pobūdžio savignyos, kurią būtų galima apibūdinti kaip specialų parengimą, kurio metu perimamos žinios, mokėjimai ir įgūdžiai, būtini profesinei veiklai, lavinamos fizinės ir psichinės savybės [1].

Kiti autoriai (Nepomniaščij S. V. 2000; Milenin V. M., Kustov A. N. 1990) minėtus lokomocinius judesius teminiuose planuose ir fizinio parengimo programose išskiria į atskirą skyrių, kurį pavadina „Koviniais imtynių veiksmais“.

Policijos pareigūnų specialus fizinis parengimas negali būti sėkmingas be nuolatinio, laiku atliekamo jo vertinimo, t. y. nuolatinės kontrolės ir žinių, mokėjimų, įgūdžių vertinimo. Ypač daug dėmesio čia turėtų būti skirta specialių veiksmų vertinimui ir ypač veiksmams prieš ginkluotą teisėtvarkos pažeidėją.

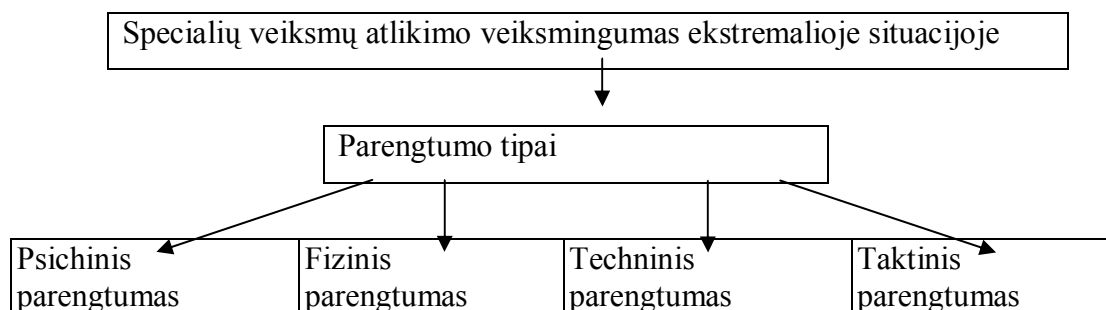
Tokioje situacijoje atsirandanti valinė – emocinė įtampa labai artima tai, kurią sportininkai patiria aukščiausio lygio varžybose.

Aptariant šį parengtumą, kaip tarpusavyje susijusių įvairių komponentų visumą, omenyje turimos šios parengtumo rūšys: fizinis, techninis, taktinis, psichinis parengtumas (žr. 1 pav.).

Pareigūnas turi ugdyti gebėjimą reguliuoti psichinę įtampą, emocinius stresus ir psichines ypatybes: valią, suvokimą, mąstymą, dėmesio sutelkimą ir greitą reagavimą į įvykius.

Būtina išskirti 4 parengtumo tipus:

1. Psichinis parengtumas: asmenybės bruožų ir psichikos savybių, išugdytų tikslingo ilgalaikio specialaus rengimo vyksme, visuma.
2. Fizinis parengtumas pasireiškia pareigūno fizinių ypatybių, kompleksinių gebėjimų, judamųjų mokėjimų ir įgūdžių išugdymo lygiu, garantuojančiu darnią ir našią veiklą.
3. Techninis parengtumas – gebėjimas savarankiškai atlikti tikslingus technikos veiksmus ir jų derinius, kurti naujus veiksmus konkrečiomis veiklos aplinkybėmis.
4. Taktinis parengtumas – gebėjimas pasirinkti veiklos budus ir tikslingai veikti, atsižvelgiant į situacijos ypatumus, savo ir pažeidėjo savybes bei galimybes, esamas sąlygas [4].

1 pav. Veiksmai, lemiantys specialių veiksmų atlikimo veiksmingumą

Jei išvardintų tipų parengtumas nėra geras [14], nepasitikima savo jėgomis, trūksta ryžto ir drąsos sulaikyti nusikaltėlių, neįmanoma sumaniai, ekonomiškai ir veiksmingai atlikti tikslingus veiksmus, judesius bei jų derinius, racionaliai kovoti ir sulaikyti pažeidėją. Neturint taktinio pasirengimo, sulaikant daromos klaidos, kurios gali būti tragiškos pareigūnui, sulai- komam asmeniui ir aplinkiniams. Jei fizinis parengtumas nepakankamas, sulaikymo veiksmai atliekami lėtai, silpnai, neveiksmingai, prarandama iniciatyva, sulaikomam asmeniui leidžiama apsiginti ir kontratakuoti.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūno profesija reikalauja būti visada pasiruošusiam atlikti savo pareigą bet kokioje situacijoje. Kitaip yra sportininkams – skiriami jų rengimo pereinamasis, paruošiamasis ir varžybų laikotarpiai. Treniruočių krūvis paskirstomas mikro-, mezo- ir makro- ciklais (Verchošanskij J. B. 1994; Platonov V. N. 1997; Matvejev L. P. 1998; Karoblis P. 1999). Per metus sportininkams būna 1 – 3 varžybos, tada jie privalo būti geriausios sportinės formos.

Tyrimo aktualumas. Daugelio mokslininkų nuomone [1; 2; 3; 4; 5], šiuo metu nėra bendros atskirų specialių veiksmų atlikimo ir pasitaikančių klaidų vertinimo sistemos nei Lietuvoje, nei užsienyje.

Skiriasi ir įvairių autorių [1; 2; 3; 4; 5; 6] siūlomos fizinio, techninio, taktinio, psichologinio parengtumo vertinimo metodikos, nes sporte egzistuoja įvairūs apribojimai, draudžiami veiksmai, galintys sukelti traumas ir pavojų žmogaus sveikatai.

Tyrimo tikslas. Sukurti prielaidas pareigūnų objektyvią kovinių imtynių veiksmų atlikimo vertinimo sistemai.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti dabartinę kovinių veiksmų vertinimo tvarką.
2. Ištirti dabartines kovinių imtynių veiksmų atlikimo klaidų vertinimo sistemas.
3. Susisteminti kovinių imtynių veiksmų atlikimo klaidų vertinimą.

Tyrimo metodai: mokslinės – metodinės literatūros šaltinių analizė, jos sisteminimas ir apibendrinimas, statistinis duomenų apdorojimas (procentinė analizė), varžybinės veiklos analizė [2].

Tyrimo objektas – Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų ir MRU Kauno policijos fakulteto dieninių ir neakivaizdinių studijų studentų kovinės savigynos žinių, įgūdžių ir mokėjimų vertinimas.

Tyrimo rezultatai ir jų analizė. Remiantis išanalizuota literatūra ir tyrimo rezultatų analize, nustatyta, kad įvairių autorių nuomonės dėl profesinio taikomojo pobūdžio specialių veiksmų technikos ir taktikos vertinimo skiriasi, jas galima suskirstyti į tris grupes.

Pirma grupė. Veiksmai atliekami su nesipriešinančiu partneriu. Kiekviename biliete yra trys klausimai iš skirtingų programos skyrių:

- 1) sulaikymas ir konvojavimas;
- 2) apsigynimo veiksmai užpuolimo metu;
- 3) apieškojimas, surišimas, savitarpio pagalba.

Veiksmų atlikimas vertinamas:

puikiai, jeigu veiksmas atliktas pagal aprašymą, greitai, nepertraukiamai;

gerai, jeigu veiksmas atliktas pagal aprašymą, nepertraukiamai, lėtai arba padaryta klaida;

patenkinamai, jei pažeidžiamas vientisumas, veiksmas atliekamas lėtai arba padaryta klaida;

nepatenkinamai, jeigu veiksmas neatliktas arba atliktas nukrypstant nuo aprašymo, arba padarytos 2 klaidos.

Klaidomis laikoma nevientisas, lėtas veiksmo atlikimas, pusiausvyros praradimas, nukrypimas nuo veiksmo atlikimo aprašymo.

Pareigūnų įvertinimas:

puikiai, jeigu iš 3 veiksmų 2 įvertinti puikiai, 1 – gerai;

gerai, jeigu 2 veiksmai įvertinti ne mažesniu pažymiu kaip gerai, o vienas – patenkinamai;

patenkinamai, jeigu 2 veiksmai įvertinti patenkinamai, nėra nepatenkinamo įvertinimo arba vienas įvertinimas nepatenkinamas, o kiti vertinami gerai [3; 4; 5].

Antra grupė. Vertinama penkių veiksmų atlikimo technika:

puikiai, jeigu atlikti visi 5 veiksmai;

gerai, jeigu atlikti 4 veiksmai;

patenkinamai, jeigu atlikti 3 veiksmai.

Veiksmų atlikimas vertinamas:

atlikta, kai veiksmas atitinka aprašymą, atliekamas greitai, užtikrintai, visiškai baigiamas atlikti;

neatliktas, veiksmas neatitinka aprašymo, atliekamas lėtai, nėra baigtumo [2].

Trečia grupė. Autorių nuomone, būtina patikrinti gebėjimus atlikti specialius veiksmus kuo tikroviškesnėmis sąlygomis, tačiau atliekant veiksmus su besipriešinančiu partneriu, kyla grėsmė patirti traumą ar net sunkų kūno sužalojimą. Todėl veiksmai vertinami organizuojant dviejų arba trijų rungčių varžybas [1].

Pirmoji rungtis – spec. veiksmų atlikimas su nesipriešinančiu partneriu. Pareigūnas turi surinkti atitinkamą taškų sumą.

Antroji rungtis – savigynos imtynės.

Trečioji – boksas.

Mokant profesinio taikomojo pobūdžio savigynos veiksmų ir specifinių lokomocinių judesių, išskiriamos trys klaidų grupės:

- klaidos, dėl kurių veiksmo atlikti negalima;
- klaidos, dėl kurių veiksmo atlikti iš dalies neįmanoma;
- klaidos, kurios iš esmės netrukdo atlikti veiksmą, bet jų pašalinimas leistų veiksmą atlikti veiksmingiau.

Veiksmų technika vertinama 5 balų sistema taip:

- esminės (šiurkščios) klaidos – iki 5 baudos balų;
- didelės (techninės) – nuo 2 iki 1 baudos balo;
- nedidelės (dalinės) – 0,5 baudos balo.

Visų išvardintų specialių veiksmų ir specifinių judesių atlikimo techniką vizualiai vertina ekspertų komisija (ekspertų vertinimo metodas) [8].

Tyrimo aptarimas. Vertinant Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų ir būsimų teisėsaugos institucijų darbuotojų atliekamų savigynos veiksmų kokybę (techniką), būtina atsižvelgti į programos keliamus reikalavimus. Vadovaujantis šiais reikalavimais, atsižvelgiant į technines klaidas, vertinama veiksmo atlikimo kokybė ir savigynos veiksmų išmanymo lygis. Klaida – netaisyklingas, netyčinis, tyčinis arba priverstinis technikos arba taktikos veiksmo (veiksmų) atlikimas, nusižengimas taisyklių ir nuostatų nurodytai tvarkai [14]. Žinant ir objektyviai vertinant savo klaidas, galima savarankiškai tobulinti savigynos veiksmus.

Klaidos sąlygiškai skirstomos į:

1. Nedideles. Tai nukrypimai nuo teisingo atlikimo aprašymo. Jie nepažeidžia pagrindinių struktūrinių veiksmo elementų dinamikos ir tik šiek tiek mažina kokybinius rodiklius (veiksmingumą). Atliekant pratimą arba pratimo derinį, už padarytas klaidas baudžiama pagal taisykles ir nuostatus, bet pratimą leidžiama daryti toliau.

2. Dideles. Tai nukrypimai nuo aprašytos teisingos veiksmo struktūros, smarkiai mažinantys kokybinius rodiklius (veiksmingumą). Dažniausiai tai būna technikos veiksmo, veiksmų derinio, pratimo, pratimų derinio metu padarytos klaidos, dėl kurių sudėtinga, bet įmanoma toliau atlikti veiksmus arba pratimus.

3. Esminės. Tai dideli pagrindinių technikos elementų, susijusių su erdve ir laiku, pažeidimai, pakeičiantys veiksmo dinamiką ir iš esmės mažinantys kokybinius rodiklius (veiksmingumą). Dėl šių klaidų nebegalima atlikti veiksmų. Pareigūnai ir studentai vertinami dešimties balų sistema pagal individualių sulaikymo veiksmų technikos ir taktikos atlikimo kokybę, kovinės savigynos žinių lygį. Vertinimo kriterijai pateikti 1 lentelėje.

Individualių sulaikymo veiksmų technika ir taktika vertinama kovinės savigynos tarpinių atsiskaitymų, įskaitų ir egzaminų metu. Pareigūnui ir studentui leidžiama demonstruoti kovinės savigynos veiksmus ir laikyti kovinės savigynos įskaitas ir egzaminus tuomet, kai jis tinkamai atlieka nurodytus specialius savisaugos pratimus. Netinkamai atlikus specialius savisaugos pratimus, neleidžiama atlikti kovinės savigynos veiksmų tarpinių atsiskaitymų, įskaitų, egzaminų metu, kai atliekami tam tikri individualūs sulaikymo veiksmai. Kiekvienas sulaikymo veiksmas vertinamas dešimties balų sistema (žr. 1 lentelę).

1 l e n t e l ė. Individualių sulaikymo veiksmų technikos ir taktikos veiksmų vertinimas

VERTINIMAS	KLAIDOS		
	Nedidelės	Didelės	Esminės
10 (puikiai)	0		
9 (labai gerai)	1		
8 (gerai)	2–3		
7 (pakankamai)	4 ir daugiau	1	
6 (patenkinamai)	4 ir daugiau	2	
5 (silpnai)	4 ir daugiau	3	
4 (nepatenkinamai)	4 ir daugiau	4	1
3 (blogai)	4 ir daugiau	5 ir daugiau	2
2 (labai blogai)	4 ir daugiau	5 ir daugiau	3
1 (visai blogai)	4 ir daugiau	5 ir daugiau	4 ir daugiau

Bendras įvertinimo vidurkis parodo atliktų individualių sulaikymo veiksmų technikos ir taktikos mokėjimą, žinias ir įgūdžių lygį (žr. 2 lentelę).

Individualių sulaikymo veiksmų technikos ir taktikos mokėjimas vertinamas teigiamai tada, kai bendras atliktų sulaikymo veiksmų įvertinimo vidurkis yra ne mažesnis kaip penki, t. y. žinios ir įgūdžiai įvertinami ne mažiau kaip 50 procentų (žr. 2 lentelę). Jeigu iš atliktų

veiksmų nors vienas veiksmas įvertinamas 4 balais (nepatenkinamai), teigiama, kad įskaita neišlaikyta [13].

2 lentelė. Studentų žinių, mokėjimų, įgūdžių apimties dešimtbalės proporcinės vertinimo sistemos rodikliai

Įvertinimas	Bendras įvertinimo vidurkis	Žinių, mokėjimų, įgūdžių įvertinimas proc.
10 (puikiai)	9,6–10	96–100
9 (labai gerai)	8,6–9,5	90–95
8 (gerai)	7,6–8,5	80–89
7 (pakankamai)	6,6–7,5	70–79
6 (patenkinamai)	5,6–6,5	60–69
5 (silpnai)	5,0–5,5	50–59
4 (nepatenkinamai)	4,9 ir mažiau	40–49 ir mažiau

Dažniausiai pasitaikančios individualių sulaikymo veiksmų klaidos:

Bendros klaidos:

- Nedidelė 1. Iš dalies prarandama pusiausvyra.
- Didelė 2. Vėluoja atsakomieji smūgiai ar spyriai.
- Didelė 3. Veiksmas atliekamas sustojant ir nevientisai.
- Didelė 4. Veiksmas atliekamas lėtai.
- Didelė 5. Silpnai kontroliuojamas priešininkas.
- Esminė 6. Neapsigynus nuo atakos pereinama prie sulaikymo.
- Esminė 7. Nefiksuojamas atliktas veiksmas, priešininkas visiškai nekontroliuojamas.
- Esminė 8. Neatliekamas nurodytas arba atliekamas nenurodytas veiksmas.
- Esminė 9. Nepasitraukiama iš pavojingos pozicijos.
- Esminė 10. Prarandama pusiausvyra.
- Esminė 11. Po duotos komandos „Veiksmas!“ uždelsiama atlikti sulaikymo veiksmą.
- Esminė 12. Veiksmas atliekamas labai lėtai, bandoma prisiminti tolesnę atliekamo sulaikymo veiksmo eigą.

Stovėsenos klaidos:

- Nedidelė 1. Per mažai per kelius sulenkiamos kojos.
- Didelė 2. Rankomis neginami liemuo ir galva.
- Didelė 3. Smūgio metu kojos – vienoje linijoje.
- Didelė 4. Kojos pastatomos per siaurai arba per plačiai.

Esminė 5. Stovėseną nestabili, keičiant kūno padėtį lengvai prarandama pusiausvyra.

Klaidos, daromos smūgiuojant ranka ir spiriant koja:

- Nedidelė 1. Spiriant koja, rankomis neginami liemuo ir galva.
- Nedidelė 2. Smūgiuojant ranka, kita ranka neginami liemuo ir galva.
- Didelė 3. Smūgio metu kojos – vienoje linijoje.
- Didelė 4. Smūgiai nesuderinami su žingsniais.
- Didelė 5. Netiksliai smūgiuojama į nurodytą vietą.
- Didelė 6. Smūgiuojama atlošus galvą.
- Esminė 7. Smūgiuojant ir spiriant prarandama pusiausvyra.
- Esminė 8. Smūgiuojama atpalaiduota ranka.
- Esminė 9. Spiriami atpalaiduota koja.
- Esminė 10. Smūgiuojant ir spiriant plačiai užsimojama, atidengiami galva ir liemuo.

Gynybos nuo smūgio ranka arba spyrio koja klaidos, daromos atstatant dilbį:

- Nedidelė 1. Rankos dilbis pakeliamas aukštyje, nežengus žingsnio į priekį.
- Nedidelė 2. Rankos dilbis nuleidžiamas žemyn, nežengus atgal arba nepasilenkus į priekį.
- Didelė 3. Pakeliant dilbį atsilošiama atgal.
- Esminė 4. Pakeliamas atpalaiduotas dilbis.
- Esminė 5. Ginantis dilbis nepakeliamas.

Gynybos nuo smūgio ranka arba spyrio koja klaidos, jį atmušant ranka:

- Didelė 1. Plačiai užsimojama prieš atmušant ranką arba koją.
- Didelė 2. Ginantis liemuo atlošiamas atgal.
- Esminė 3. Atmušama atpalaiduota ranka.

Gynybos nuo užpuoliko klaidos:

- Didelė 1. Pavėluotai arba visai nesuduotas klaidinantis arba tikslus smūgis.
- Didelė 2. Neužfiksuota ranka su pistoletu kišenėje.
- Esminė 3. Nepasitraukiama nuo atakos linijos.
- Esminė 4. Neatimamas ginklas.
- Esminė 5. Atliekant veiksmą, pistoleto vamzdis nukreiptas į kurią nors kūno dalį.
- Esminė 6. Atliekant veiksmą, nekontroliuojama priešininko ranka, kurioje yra ginklas.

Klaidos, stengiantis išsilaisvinti, kai priešininkas suima arba apglėbia:

- Didelė 1. Nesuduodamas klaidinantis smūgis ranka, galva, koja.
 Didelė 2. Nepritupinama apglėbimo metu.
 Esminė 3. Uždelsta reakcija atliekant gynybos veiksmą.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „truktelėjimu“:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
 Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
 Didelė 3. Nesutrikdoma priešininko pusiausvyra truktelėjimu į save žemyn.
 Didelė 4. Priešininko alkūnė neužfiksuojama už nugaros.
 Didelė 5. Priešininko pusiausvyra nesutrikdoma, jo svoris tolygiai pasiskirsto ant abiejų kojų.
 Didelė 6. Užlenkus ranką, kita ranka nepaimama už peties arba galvos.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – stumtelėjimą:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
 Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
 Didelė 3. Pradedant veiksmą, priešininko ranka sugriebiama viena ranka.
 Didelė 4. Nesmūgiuojama į alkūnės sąnarį.
 Didelė 5. Priešininko alkūnė neužfiksuojama už nugaros.
 Esminė 6. Sugriebus ranką ir traukiant ją į šalį, priešininko pusiausvyra nesutrikdoma.
 Esminė 7. Lenkiant ranką už nugaros, nežengiami du arba trys žingsniai į priekį, priešininkas nespaudžiamas visu svoriu pirmyn ir žemyn.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą - panėrimą, ranką sukant į vidų:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
 Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
 Didelė 3. Paneriant žengiami ne į šoną lygiagrečiai priešininkui, o už nugaros arba iš priekio.
 Didelė 4. Pradedant atlikti veiksmą, partnerio ranka sugriebiama viena ranka.
 Didelė 5. Panėrus ranka nesukama į vidų.
 Didelė 6. Panėrus truktelėjimu į šoną, priešininko pusiausvyra nesutrikdoma.
 Didelė 7. Nesmūgiuojama į alkūnės sąnarį.
 Didelė 8. Priešininko alkūnė neužfiksuojama už nugaros.
 Esminė 9. Lenkiant ranką už nugaros, nežengiami du arba trys žingsniai į priekį, priešininkas nespaudžiamas visu svoriu pirmyn ir žemyn.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „užraktą“:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
- Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
- Nedidelė 3. Truktelėjus rankomis aukštyn, priešininko dilbis neprispaudžiamas prie krūtinės.
- Didelė 4. Rankos nesukabinamos „užraktu“.
- Didelė 5. Netrukkelėjama rankomis aukštyn.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „svertą į vidų“:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
- Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
- Nedidelė 3. Priešininkas nepatraukiamas į šoną.
- Didelė 4. Nefiksuojami priešininko petys ir alkūnė, prieš užlenkiant ranką už nugaros.
- Didelė 5. Nefiksuojamas priešininko petys, suimant ranką po pažastimi.
- Esminė 6. Atliekant „svertą į vidų“, priešininko pusiausvyra nesutrikiama, jo ranka nesukama į vidų.
- Esminė 7. Sugriebta priešininko ranka sulenkiamą per alkūnę, skausmingai nelaužiami alkūnės ir riešo sąnariai, ranka prispaudžiama prie pilvo.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „svertą į išorę“:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
- Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
- Nedidelė 3. Atliekant „svertą į išorę“, nežengiamas žingsnis atgal.
- Didelė 4. Nepaimama abiem rankomis už plaštakos.
- Didelė 5. Atliekant „svertą į išorę“, ranka nesulenkiama per alkūnę.
- Didelė 6. Numetus priešininką ant žemės, paleidžiama jo ranka.
- Didelė 7. Numetus priešininką ant žemės, jo ranka sulenkiamą per alkūnę, nepatraukiama aukštyn į save ir neužlaužiamas riešas.
- Didelė 8. Guldant priešininką ant krūtinės, per jį peržengiama, o ne apeinama aplink jo galvą.
- Didelė 9. Pavertus priešininką ant krūtinės, skausmingai nespaudžiama plaštaka, kelis neįremiamas į jo nugarą arba kaklą.
- Didelė 10. Prieš statant priešininką ant kojų, jis nepaklupdomas ant kelių, o jo galva neprispaudžiama prie žemės.

- Didelė 11. Statant priešininką ant kojų, nepasakomos komandos: „Pritrauk kelius prie krūtinės, stok!“.
- Esminė 12. Atliekant „svertą į išorę“, priešininko pusiausvyra nesutrikdoma, jis nenumetamas ant žemės.
- Esminė 13. Atliekant „svertą į išorę“, nedaromas skausmingas poveikis riešui, alkūnei, peties sąnariui.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „svertą per dilbį“:

- Nedidelė 1. Pavėluotai arba visai nesuduodamas klaidinantis smūgis delnu į galvą.
- Nedidelė 2. Laužiant alkūnės sąnarį, priešininkas nepastatomas ant pirštų galų.
- Didelė 3. Ranka sugriebiama ne iš vidinės pusės.
- Didelė 4. Atliekant veiksmą, ranka nesukama į išorę.
- Didelė 5. Atliekant veiksmą, nugara atsukama į priešininką.
- Esminė 6. Neištiesiama per alkūnę sugriebta priešininko ranka.
- Esminė 7. Neatliekamas skausmingas veiksmas, priešininko ranka nelaužiama per alkūnę.

Klaidos, daromos atliekant sulaikymo veiksmą – „mazgą“:

- Nedidelė 1. Galutinė padėtis – ranka uždėta ant priešininko peties.
- Nedidelė 2. Galutinė padėtis – pėda nepristatyta prie išorinės priešininko pėdos pusės.
- Nedidelė 3. Guldant priešininką ant krūtinės, nefiksuoja nei priešininko galva, nei liemu.
- Didelė 4. Netinkamai paimama už riešo.
- Didelė 5. Rankos pirštais neįsikabinama į savo dilbį.
- Didelė 6. Priešininko alkūnė neprispaudžiama prie krūtinės.
- Didelė 7. Atliekant veiksmą, nesisukama aplink savo ašį.
- Didelė 8. Nepastatoma koja už priešininko kojos.
- Didelė 9. Numetus priešininką ant žemės, paleidžiama jo ranka.
- Didelė 10. Numetus priešininką ant žemės, neužlaužiamas priešininko riešas, keliais nespaudžiami nei galva, nei liemu.
- Didelė 11. Guldant priešininką ant krūtinės, per priešininką peržengiama, o ne apeinama aplink galvą, ranka neužlenkiama už nugaros.
- Didelė 12. Statant partnerį ant kojų, nepasakomos komandos: „Pritrauk kelius prie krūtinės, stok!“

- Didelė 13. Prieš statant priešininką ant kojų, jis nepaklupdomas ant kelių ir jo galva neprispaudžiama prie žemės.
- Esminė 14. Atliekant „mazgą“, priešininko pusiausvyra nesutrikdoma, negriaunama ant žemės.
- Esminė 15. Atliekant „mazgą“, nedaromas skausmingas poveikis riešo, alkūnės, peties sąnariams.

Metimų klaidos:

- Nedidelė 1. Metant arba jau numetus paleidžiama partnerio ranka.
- Didelė 2. Priešininko pusiausvyra nesutrikdoma.
- Didelė 3. Neišnaudojama partnerio inercija, metama tik naudojant jėgą.
- Didelė 4. Po metimo prarandama pusiausvyra.
- Didelė 5. Netinkamai padedamos kojos (kijos pastatomos per plačiai, per siaurai, nesulenkiamos per kelius).
- Didelė 6. Atliekant veiksmą, netinkamai sugriebiama.
- Esminė 7. Nėra metimo trajektorijos (amplitudės).
- Esminė 8. Atliekant metimą, prarandama pusiausvyra, leidžiama priešininkui atlikti kontratakavimo veiksmą.

IŠVADOS

1. Sudaryta hierarchinė skalė, apibendrintos ir suklasifikuotos pasitaikančios kovinių veiksmų atlikimo klaidos.
2. Vadovaujantis sudaryta kovinių veiksmų vertinimo sistema pradiniam būsimųjų pareigūnų rengimo etape veiksmingai pagerėja technikos efektyvumas ir pastovumas.
3. Sudaryta klaidų skalė ir veiksmų vertinimo sistema leidžia optimizuoti studentų ir pareigūnų savarankiško darbo procesą – daug veiksmingiau ir racionaliau ugdyti profesinius mokėjimus ir įgūdžius.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2003-07-18 įsakymas Nr. 1V-282 „Dėl bendro fizinio pasirengimo reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, nustatymo“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 77-3544.
2. Gušauskas V., Mečkovskis A., Veršinskas R. Dziudo technikos veiksmų įvertinimo analizė// Kultūra – ugdymas – visuomenė: mokslo darbai. – Kaunas: Akademija., 2005, Nr.1, p.354–

358.

3. Karoblis P. Sporto treniruotės teorija ir didaktika. – Vilnius: Egaldas, 1999.
4. Studijų procesas. – Vilnius: MRU, 2005.
5. Stonkus S. Sporto terminų žodynas. –Kaunas: LKKA, 2002.
6. Fizinio rengimo ir kovinės savignyos programa, patvirtinta Senato 1999-11-11 nutarimu Nr. 163. Studijų programos 2003-2004. – Vilnius: LTU, 2003.
7. Абдулхаков М.Р., Транезников А.А. Бороться, чтобы побеждать! – Москва: Просвещение, 1990.
8. Андреев В.М., Чумаков Е.М. Борьба самбо. – Москва: Физкультура и спорт, 1967.
9. Боевые самбо приемы. Наглядное пособие по боевому разделу самбо. – Москва: МВД СССР, 1977.
10. Верхошанский Ю.В. Современная научная теория и методология спортивной тренировки. Современные достижения спортивной науки. – Санкт-Петербург, 1994.
11. Власов А. Насиавление по физической подготовке личного состава органов внутренних дел. – Москва, 1986.
12. Волостных В.В., Борисов Н.И. Боевое самбо: введение в систему. Методическое пособие. – Москва: МЭИ, 1999.
13. Зезюлин Ф.М. Самбою Теория, методика, практика. – Владимир, 2003.
14. Матвеев Л.П. К дискуссии о теории спортивной тренировки. Теория и практика физической культуры. 1998. №7.
15. Миленин В.М., ЛОЙ А.А. Пособие по боевому самбо. – Москва: МВД СССР, 1981.
16. Методическое пособие. – Москва: ВЮИ, 1990.
17. Непомнящий С.В. Физическая подготовка сотрудников органов внутренних дел. Учебное пособие. – Волгоград, 2000.
18. Пархомович Г.П. Основы класического дзюдо. – Пермь: Урал-Пресс Лтд, 1993.
19. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – Киев: Олимпийская литература, 1997.
20. Спортивная борьба. Ред. Г.С. Туманян. – Москва: ФИС, 1985.
21. Степанов С.С., Бадаян К.Л. Самозащита без оружия. – Москва: 1987.
22. Шулика Ю.А., Носуля В.Н., Саликов А.А. О степени прикладной эффективности видов боевых искусств и проблеме оценки мастерства в условиях упражнения самозащиты. Теория и практика физической культуры. 1998. № 2.

EVALUATION PECULIARITIES OF THE STATE BORDER GUARD SERVICE OFFICERS' PERFORMANCE OF SELF – DEFENCE ACTIONS

Assoc. Prof. Dr. Robertas Veršinskas¹
Assoc. Prof. Dr. Algirdas Muliarčikas²
Dovydas Ivanovas³

^{1,2,3}Mykolas Romeris University

SUMMARY

The article deals with the evaluation peculiarities of combatant wrestling actions preparing State border guard service officers and improving their professional preparedness in practice. After the analysis of special literature of different countries we hypothesize that the lack of qualitative and quantitative criteria for the evaluation of combatant self-defense skills does not encourage the officers to keep improving the technique of those skills. The systems of the evaluation and the performance of special actions proposed by various authors are different. Establishing a united and objective evaluation system of the mistakes in combatant wrestling skills would essentially change the attitude towards the self-dependent work. While implementing this system officers need to learn special actions and to improve skills necessary in practical activities. The performance of actions, the character of the mistakes and the stability of the learned skills underlie the specific measurement of the system. The article presents the evaluation system of statutory officers' actions, abilities, skills and mistakes in combatant wrestling, where the principles of decomposition and segmentation are applied for control. All special actions are provided with separate independent topics. The mistakes of each action group are classified as minor, considerable and crucial. The evaluation points of each topic are summed up, thus giving the general evaluation.